

ДО ПИТАННЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В СЕРЕДНІХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано проблеми організації охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України як пріоритетного напрямку внутрішньої політики держави, оскільки створення правових засад цієї діяльності є вкрай актуальним і необхідним для визначення правових відносин між учасниками навчально-виховного процесу та правоохоронними органами, які являють собою частину державної влади.

Ключові слова: навчальний заклад, освіта, громадські місця, охорони громадського порядку, громадський порядок, підрозділи служб охорони громадського порядку.

I. Вступ

Згідно з Конституцією України, утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Його виконання реалізується державою як через систему органів, так і через систему інституцій, яких держава в законодавчому порядку наділяє відповідними повноваженнями. Нові умови та якісно новий характер діяльності середніх закладів освіти вимагають проведення наукових досліджень, спрямованих на осмислення змісту найбільш загальних і фундаментальних понять, які відображають істотні властивості та відносини явищ дійсності й пізнання – категорій, якими, зокрема, є: “шкільне право”, “адміністративні правовідносини у сфері освіти”, “законодавство, що регулює охорону громадського порядку в середніх закладах освіти”.

Слід зазначити, що Концепція адміністративної реформи в Україні має реально поліпшити стан організації виконавчої влади, зробити її одним із важливих чинників прискорення економічних, політичних, соціальних, державно-правових перетворень. Розроблена Концепція стосується не тільки управлінських, а й інших проблем, у тому числі й сфери освіти. У ній також визначено завдання переосмислення організаційних і правових засад державного управління, науково-методологічної бази адміністративного права як галузі публічного права [2].

Чіткість, змістовна визначеність понятійного апарату законодавства України у сфері охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України є передумовою та водночас запорукою ефективного правового регулювання відносин, що виникають під час навчального процесу між учнями й адміністрацією навчального закладу, учнями й співробітниками

відділів кримінальної міліції у справах дітей Міністерства внутрішніх справ України, а також у спілкуванні з працівниками кримінально-виконавчої інспекції Державної пенітенціарної служби України.

Зокрема, це є одним із дієвих чинників підвищення авторитету державної служби в системі Міністерства внутрішніх справ України та Державної пенітенціарної служби України, який поліпшить показники у роботі правоохоронних органів, а в деяких випадках, як зазначається в науці, “припинить чиновницьке свавілля” [3, с. 463] та створить ефективну систему захисту прав і свобод громадян [4, с. 4–5]. Зважаючи на це, поставлено завдання дослідити організацію охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти й науки України.

II. Постановка завдання

Мета статті – визначити й проаналізувати проблеми організації охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України як пріоритетного напрямку здійснення єдиної державної політики в галузі освіти.

III. Результати

В Україні держава бере на себе зобов'язання щодо забезпечення доступності всіх видів освіти: як середньої, так і вищої та післядипломної. Розвиваючи демократичні здобутки, вироблені в чинному законодавстві, Конституція України сприйняла положення Декларації прав національностей України від 01.11.1991 р. [5] та Закону України “Про національні меншини в Україні”, де гарантує належні умови користування й навчання представниками національних меншин рідною мовою та вивчення рідної мови в школах [6]. Таким чином, Конституція України визнає право на освіту за кожною людиною, незалежно від її статі, раси, національності, соціального й майнового стану, роду й характеру занять, належності до партій, став-

лення до релігії та інших обставин у повній відповідності до ст. 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [7].

Питання адміністративно-правового регулювання охорони громадського порядку в закладах освіти досліджували вчені: В. Авер'янов, Ю. Битяк, О. Бандурка, І. Голосніченко, Л. Коваль, В. Колпаков, А. Комзюк, С. Петков, В. Опришко, М. Тищенко, О. Якуба та ін. [8–11]. Однак необхідно визнати, що дослідженню організації охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України присвячено недостатньо науково-теоретичних розробок. Саме тому вважаємо за доцільне розглянути зміст правовідносин, що виникають з приводу охорони громадського порядку в навчальних закладах, та особливості їх адміністративно-правового регулювання.

Для аналізу організації охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України необхідно визначити понятійно-категорійний апарат спеціального законодавства, що регулює відносини у сфері охорони громадського порядку загалом, а потім уже в навчальному закладі.

Отже, освіта – це основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства й держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [12]. Відповідно до визначення, поданого в Юридичній енциклопедії за загальною редакцією Ю. С. Шемчушенка, навчальний заклад – установа, що безпосередньо реалізує державну політику в галузі освіти, загальнокультурної підготовки та виховання громадян, створює умови та задовольняє потреби особи у здобутті освіти. Згідно з чинним законодавством, систему навчальних закладів в Україні становлять:

- дошкільні заклади освіти (дитячі ясла й садки, дитячі будинки);
- середні заклади освіти (середні загальноосвітні школи всіх ступенів, спеціальні школи, гімназії, ліцеї, колегіуми);
- позашкільні навчальні заклади освіти (палаци, будинки, центри, учнівські клуби);
- професійно-технічні заклади освіти (професійно-технічні й професійно-художні училища);
- вищі навчальні заклади (технікуми, училища, коледжі, інститути, університети, академії);
- заклади післядипломної освіти (академії, інститути, центри підвищення кваліфікації).

Загальноосвітні навчальні заклади, незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, можуть мати у своєму складі інтернати з частковим або повним утриманням учнів (вихованців) за рахунок власника.

Навчальні заклади утворюються органами державної виконавчої влади й органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності, а також громадянами. Навчальні заклади засновані на загальнодержавній або комунальній власності мають статус державних закладів освіти. За діяльністю навчальних закладів здійснюється державний контроль з боку центральних і місцевих органів управління освітою та Державної інспекції закладів освіти при Міністерстві освіти і науки України [13]. Забезпечення безпечних і нешкідливих умов навчання, праці та виховання у середніх навчальних закладах покладається на їх власника або уповноважений ним орган, керівника навчального закладу.

Загальна середня освіта – це цілеспрямований процес оволодіння систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво засобами пізнавальної і практичної діяльності, результатом якого є інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток особистості, що є основою для подальшої освіти й трудової діяльності [14].

Завданням загальної середньої освіти є:

- виховання в учнів (вихованців) поваги до Конституції України, державних символів України, прав і свобод людини та громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії, свідомого ставлення до обов'язків людини та громадянина;
- реалізація права учнів (вихованців) на вільне формування політичних і світоглядних переконань;
- виховання шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей Українського народу та інших народів і націй;
- виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я учнів (вихованців).

Режим роботи загальноосвітнього навчального закладу визначається ним на основі нормативно-правових актів та за погодженням з відповідним органом державної санітарно-епідеміологічної служби.

Виховання учнів (вихованців) у загальноосвітніх навчальних закладах здійснюється

в процесі урочної, позаурочної та позашкільної роботи з ними. Цілі виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах визначаються на основі принципів, закладених у Конституції України, законах та інших нормативно-правових актах України. У загальноосвітніх навчальних закладах забороняється утворення і діяльність організаційних структур політичних партій, а також релігійних організацій і воєнізованих формувань. Примусове залучення учнів (вихованців) загальноосвітніх навчальних закладів до вступу в будь-які об'єднання громадян, релігійні організації та воєнізовані формування забороняється [14]. Учасниками навчально-виховного процесу в загально-освітніх навчальних закладах є: учні (вихованці), керівники, педагогічні працівники, психологи, бібліотекарі; інші спеціалісти; батьки або особи, які їх замінюють.

Згідно зі ст. 22 Закону України "Про загальну середню освіту" від 13.05.1999 р. № 651-XIV, загальноосвітній навчальний заклад забезпечує безпечні та нешкідливі умови навчання, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я, формує гігієнічні навички та засади здорового способу життя учнів (вихованців) [14]. Отже, Уряд України враховує необхідність належного забезпечення нешкідливих та безпечних умов навчання та виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах. Особливо це актуально в сьогоденній ситуації, коли зростає кількість безробітних, загострюється оперативна обстановка, зростає рівень злочинності. Тому назріло питання підвищення ефективності забезпечення правопорядку в державі, вжиття комплексу запобіжних заходів щодо організації охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України.

Одним із головних завдань підрозділів, які забезпечують охорону громадського порядку, є активна, наступальна боротьба з будь-якими правопорушеннями на вулицях, площах, у парках, на транспортних магістралях, у портах, аеропортах та інших громадських місцях. Водночас діяльність правоохоронних органів щодо охорони громадського порядку в середніх закладах освіти взагалі неналагоджена. Практика засвідчує, що ефективність боротьби з правопорушеннями (проступками) у сфері освіти залежить не лише від втручання в ситуацію учасників навчально-виховного процесу, а й від діяльності правоохоронних органів та організації взаємодії між ними. Тому запровадження в загальноосвітніх навчальних закладах організації охорони громадського порядку – це один із головних шляхів вирішення проблеми контролю за станом правопорядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України.

На нашу думку, ця робота може бути покладена на службу з охорони громадського порядку, яка створена при Міністерстві внутрішніх справ України. До її складу входять підрозділи служби охорони громадського порядку, які водночас є структурними ланками інших керованих систем, у нашому випадку системи Міністерства внутрішніх справ України та його територіальних органів внутрішніх справ.

Особливості функціонування служби полягають у такому:

- структура служби охорони громадського порядку на відміну від інших соціальних систем включає, крім управлінь, відділів і відділень, бойові підрозділи міліції;
- управлінська діяльність органів служб охорони громадського порядку та його районних органів спрямована на зовнішнє середовище функціонування, тобто вона діє переважно у відносинах із суб'єктами приватного права;
- при здійсненні нагляду за виконанням суб'єктами правовідносин приписів законодавчих актів, спрямованих на охорону громадського порядку й власності, забезпечення громадської безпеки, нею застосовуються не тільки заходи переконання, а й заходи адміністративного примусу [15].

У сфері адміністративно-виконавчої діяльності із забезпечення особистої безпеки громадян міліція громадської безпеки здійснює такі функції:

- забезпечує на території міста (району) дотримання законів, інших актів органів державної влади, охорону прав і свобод громадян; здійснює контроль за дотриманням рішень органів влади підприємствами, установами, організаціями та громадянами;
- захищає життя, здоров'я, права та свободи громадян від злочинних та інших протиправних зазіхань;
- надає допомогу громадянам, що постраждали від злочинів, адміністративних правопорушень, а також знаходяться в безпомічному або іншому стані, небезпечному для їхнього життя і здоров'я;
- реєструє заяви, повідомлення та іншу інформацію, що надходять про злочини, які загрожують особистій або громадській безпеці, вчасно вживає заходів, передбачених законодавством;
- забезпечує виконання приводів в установи охорони здоров'я з поданням, санкціонованим прокурором, осіб, що ухиляються від явки за викликом і страждають хронічним алкоголізмом, наркоманією, венеричними захворюваннями, заражені вірусом імунодефіциту людини та іншими хворобами.

У сфері охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки:

- забезпечує громадський порядок на вулицях, площах, у парках, на транспорт-

- них магістралях, вокзалах, в аеропортах та інших громадських місцях;
- вживає передбачені законом заходи, пов'язані з проведенням зборів, мітингів, вуличних ходів і демонстрацій, організацією спортивних, видовищних та інших масових громадських заходів;
  - здійснює у випадку стихійних лих, екологічних катастроф, епідемій, епізоотії, пожеж, масових порушень громадського порядку передбачені законом заходи, пов'язані з порятунком людей, збереженням матеріальних цінностей, підтримкою порядку, забезпеченням діяльності підприємств, установ, організацій;
  - бере участь згідно із законом у забезпеченні режиму надзвичайного стану у випадку їхнього введення на території України в окремих місцевостях;
  - видає згідно із законодавством дозволи на придбання, збереження, носіння та перевезення вогнепальної зброї, боєприпасів до нього, вибухових матеріалів, а також на відкриття й функціонування установ з їх виготовлення;
  - регулює дорожній рух, контролює дотримання встановлених правил, нормативів і стандартів, що діють у сфері безпеки дорожнього руху;
  - реєструє та проводить облік автотранспортних засобів, а також видачу посвідчень на право управління автотранспортними засобами.

Розглянуті вище організаційні й правоохоронні функції перебувають між собою в нерозривному зв'язку й становлять єдиний процес охорони громадського порядку, захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави від злочинних та інших протиправних зазіхань. Але в зазначеному переліку відсутні функції щодо забезпечення охорони громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України.

Стройові підрозділи міліції виконують ряд завдань, провідними серед яких є: несення патрульної служби з охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю на вулицях, об'єктах транспорту та інших громадських місцях міста; посилення патрульної служби в районах міста, де склалася напружена оперативна обстановка; забезпечення охорони громадського порядку та безпеки при проведенні масових заходів у місті, заходів у період стихійного лиха та інших завдань, які раптово виникають, а також при виникненні надзвичайних обставин [16].

Крім того, учасниками навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах можуть бути співробітники відділів кримінальної міліції у справах дітей Міністерства внутрішніх справ України, працівники кримінально-виконавчої інспекції Державної пенітенціарної служби України.

Для повного та всебічного розгляду цієї проблеми необхідно звернутися до першоджерела визначення поняття “громадський порядок”. Громадський порядок – урегульована правовими та іншими соціальними нормами система суспільних відносин, що забезпечує захист прав і свобод громадян, їх життя та здоров'я, повагу честі та людської гідності, дотримання норм суспільної моралі.

Поняття “громадський порядок” вченими розглядається в широкому та вузькому значенні. У широкому значенні громадський порядок – система, порядок суспільних відносин, що складаються під впливом соціальних норм при провідній ролі правових норм. У такому розумінні громадський порядок створює сприятливі умови для успішного розвитку суспільства загалом, ефективного функціонування його соціальних інститутів і всієї політичної системи. У вузькому значенні громадський порядок розумівся вченими як система відносин, що складаються при знаходженні громадян у громадських місцях: на вулицях, площах, у садах, у громадському транспорті, видовищних заходах, підприємствах торгівлі та громадського харчування тощо.

Сферу громадського порядку становлять переважно відносини, що виникають і розвиваються у громадських місцях, до яких належать, насамперед, місця спільного проживання, праці, відпочинку, а також спілкування людей з метою задоволення різноманітних життєвих потреб.

Громадський порядок передбачає:

- всебічне правове й соціальне забезпечення громадського спокою, гідних умов для праці, відпочинку й побуту людей, певною сукупністю правових та інших соціальних норм, перед усім нормами адміністративного й кримінального права;
- забезпеченість охорони громадського порядку ефективною діяльністю спеціальних правоохоронних органів та громадських організацій;
- наявність дисциплінарної, адміністративної, кримінальної відповідальності [17].

Також слід пам'ятати, що громадський порядок – це певна система відносин, належний порядок, що склався у суспільстві та відповідає інтересам держави й усіх її громадян; це сукупність встановлених у державі правил поведінки у громадських місцях, які регулюються правовими, моральними та іншими соціальними нормами [18].

IV. Висновки

Таким чином, основною формою запобігання вчиненню адміністративних правопорушень у середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України є комплексна взаємодія учасників навчально-виховного процесу та підрозділів міліції з охорони громадського порядку.

Проведений аналіз окресленої проблеми дає змогу зазначити, що охорона громадського порядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України – це система, порядок суспільних відносин, що виникають у процесі діяльності навчальних закладів, взаємодії учасників навчально-виховного процесу, що складаються під впливом соціальних норм при провідній ролі правових норм.

На наш погляд, охорона громадського порядку в загальноосвітніх навчальних закладах має забезпечуватись підрозділами місцевої міліції, діяльність якої заснована на муніципальній основі, що дасть змогу вирішити проблему дотримання стану правопорядку в середніх закладах освіти Міністерства освіти і науки України.

Список використаної літератури

1. Конституція України. – Харків : Веста: Ранок, 2006. – 64 с.
2. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції / В. Авер'янов // Право України. – 2006. – № 5. – С. 11–15.
3. Стариков Ю. Н. Службное право / Ю. Н. Стариков. – Москва, 1996. – 324 с.
4. Лукашева Е. А. Эффективность юридических механизмов защиты прав человека. Политические, экономические, социально-психологические аспекты / Е. А. Лукашева // Государство и право. – 1994. – № 10. – С. 3–8.
5. Декларації прав національностей України від 01.11.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moral.gov.ua>.
6. Закон України “Про національні меншини в Україні” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moral.gov.ua>.
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moral.gov.ua>.
8. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс. Полный курс / Ю. А. Тихомиров. – Москва, 2001. – 652 с.
9. Колпаков В. К. Административно-деликтный феномен : монография / В. К. Колпаков. – Київ : Юринком Інтер, 2004. – 528 с.
10. Перепелюк В. Г. Административный процес. Загальна частина : навч. посіб. / В. Г. Перепелюк. – Чернівці : Рута, 2003. – 367 с.
11. Бандурка О. М. Административный процес: підруч. для вищ. навч. закл. / О. М. Бандурка, М. М. Тищенко. – Київ : Літера, 2002. – 288 с.
12. Про освіту : Закон України від 04.06.91 р. № 1144-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – Ст. 451.
13. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. – Київ : Укр. енцикл., 1998. – Т. 4: Н–П. – 717 с.
14. Про загальну середню освіту : Закон України від 13.05.1999 р. № 651-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moral.gov.ua>.
15. Административное право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / [гол. редколегії В. Б. Авер'янов]. – Київ : Юридична думка, 2004. – Т. 1: Загальна частина. – 584 с.
16. Про затвердження Положення про строївий підрозділ патрульної служби Міністерства внутрішніх справ України : Наказ МВС України від 23.01.2010 р. № 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moral.gov.ua>.
17. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. – Київ : Укр. енцикл., 1998. – Т. 1: Н–П. – 639 с.
18. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Прийнятий ВРУ УРСР 07.12.84 р. // Відомості ВР УРСР. – Київ, 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2014.

Задаля Д. К. К вопросу об организации охраны общественного порядка в средних учреждениях образования Министерства образования и науки Украины

В статье проанализированы проблемы организации охраны общественного порядка в средних учреждениях образования Министерства образования и науки Украины как приоритетного направления внутренней политики государства, поскольку принятие правовых основ этой деятельности является чрезвычайно актуальным и необходимым для определения правовых отношений между участниками учебно-воспитательного процесса и правоохранительными органами, которые представляют собой часть государственной власти.

Ключевые слова: учебное заведение, образование, общественное место, охрана общественного порядка, общественный порядок, подразделение служб охраны общественного порядка.

Zadaly D. To Question About Organization of Public Law Enforcement in Middle Establishments of Formation of Department of Education and Science of Ukraine

In the article the problems of organization of public law enforcement are analyzed in middle establishments of formation of Department of education and science of Ukraine as priority direction of domestic policy of the state, as creation of legal principles of this activity is utterly actual and

necessary for determination of legal relations between participants educational-educate to the process and by law enforcement authorities which show by itself part of state power.

In accordance with Constitution of Ukraine, assertion and providing of rights and freedoms of man, is the main duty of the state. His implementation will be realized the state both through the system of organs and through the system of instituciy which the state in a legislative order provides with the proper plenary powers. New terms and high-quality new character of activity of middle establishments of education are required by the leadthroughs of scientific researches of directed on the comprehension of maintenance of the most general and fundamental concepts which represent

It should be noted that Conception of administrative reform in Ukraine must really improve the state of organization of executive power, do it one of important factors of acceleration of economic, political, social, derzhavno-pravovikh transformations. The developed Conception touches not only administrative but also other problems, including sphere of education. In it also certainly task of pereosmislennya of organizational and legal principles of state administration, scientifically methodological bases of administrative law.

Clearness, rich in content definiteness of concept vehicle of legislation of Ukraine in the sphere of public law enforcement in middle establishments of formation of Department of education and science of Ukraine is precondition and at the same time mortgage of the effective legal adjusting of relations, which arise up during an educational process between students and administration of educational establishment, by students and employees of departments of criminal militia, in matters of children of Ministry of internal affairs of Ukraine, and also during socializing with workers.

In particular, it is one of effective factors of increase of authority of government service in the system of Ministry of internal affairs of Ukraine and Government penitenciarney service of Ukraine, which will improve indexes in-process law enforcement authorities, and on occasion, as registers in science will "halt a bureaucratic self-will" and will create the effective system of defence of rights and freedoms of citizens. Because of it, a task to probe organization of public law enforcement in middle was put.

Key words: educational establishment, education, public places, public law enforcement, public peace, subsections of service of guard of public.